

CENTRUL DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR, ÎN 2025. GARNITURA TÂNĂRĂ A EXEGEZEI LITERARE

Nina CORCINSCHI

Doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar

E-mail: nina.corcinschi@sti.usm.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4903-4477>

Universitatea de Stat din Moldova

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

<https://ror.org/0475kvb92> (Chișinău)

Sfârșitul anului 2025 vine cu patru cărți de specialitate ale tinerilor filologi de la Institutul de Filologie română „B.P.-Hasdeu”, Oxana Gherman, Nadejda Ivanov, Constantin Ivanov și Sergiu Cogut. Puse în evantai – acestea reflectă preocupări personale de cercetare, o anumită sensibilitate auctorială, cu idiomul, tonul și timbrul specifice, dar și tendințele de cercetare într-un cadru instituțional.

Cartea Oxanei Gherman, *Ființa plurală a literaturii. Reflecții critice* (Junimea, 2025), pe care am și prefațat-o, conține studii și cronici de întâmpinare la texte din întregul areal românesc. Criticul nu are inhibiții de gen literar, scrie cu egală plăcere despre poezie (canonică, dar și tânără de tot), proză și chiar filozofie. Indiferent despre ce scrie, autoarea demonstrează un stil matur, o bună stăpânire a instrumentarului critic, precum și o deosebită finețe interpretativă. Pe coperta patra, Emilian Galaicu-Păun observă o calitate esențială a autoarei: capacitatea

de a-i pune în lumină „pe autorii aleși și nu exhibându-și eul”. Asta face un critic adevărat – se pune pe el în slujba literaturii și nu literatura la cheremul imaginii sale. Moderată și cu un bun-simț al măsurii, Oxana Gherman e un critic profesionist, în care literatura noastră se poate încrede.

Și volumul *Fracturi identitare. Secvențe critice*, de Nadejda Ivanov, apărut la aceeași editură, Junimea, îmbină studiul și critica literară, într-un demers preocupat de straturile umane profunde ale personajelor, de resorturile ascunse ale comportamentelor psihice și afective ale acestora. Grila interdisciplinară a autoarei, verificată și în studiile ei anterioare – în principal, cea psihanalitică și arhetipală –, se dovedește deosebit de proteică și ofertantă în analiza fracturilor identitare ale personajelor literaturii noastre. În colimatorul critic al autoarei se află un corpus de

texte care ilustrează *crizarea ființială*, riscul prăbușirilor ontologice, cauzate nu de întâmplările maturului, ci de traumele copilăriei și chiar de cele intergeneraționale. Nadejda Ivanov identifică just obtuzitatea emoțională, lipsa de afecțiune în relația adult-copil din perioada sovietică drept principala sursă a fracturilor identitare ale personajelor literaturii române din Basarabia. Principiul urii, al suspiciunii guvernează lumea unui imperiu lipsit de cărme morale. Lastocika, din romanul *Grădina de sticlă* al Tatianeî Țîbuleac, Woldemar, din romanul omonim al lui Oleg Serebrian, Sașa, din *Dezrădăcinare*, sunt copiii schilodiți de un blestem al ne iubirii. Lipsiți de mângâierea „îngrijitorilor” (Nadejda Ivanov folosește un termen din psihanaliză), acești copii, la maturitate, se vor afla într-o derivă a căutărilor identitare, devenind, pentru a se salva, arhivarii propriei copilării. Împietirea aceasta hermeneutică între psihologie, mitologie și arhetipologie, filozofia limbajului, psihanaliză și teorie literară este singulară în perimetrul exegetic basarabean și cu efecte dintre cele mai îmbucurătoare. Cred că o literatură a traumei intergeneraționale, cum este cea basarabeană, are mare nevoie de aceste filtre interdisciplinare de căutare a sensurilor. Dereglarea inteligenței emoționale resimțite atât în spațiul public, cât și în cel intim din comunism, calibrarea psihică la rigori stricte de partid, pe de o parte și, pe de altă parte, anii de foamete, deportări, descalificare și umilire a ființei umane, au lăsat urme adânci în profilul psihologic colectiv, au avut un efect schizoid asupra ființei umane în registrele fricii, ale neîncrederii, rușinii și resemnării. Preluând din instrumentele de lucru ale psihanalizei (care avantajează introspecția, rememorarea, autoscopia), critica literară poate exercita o „terapie culturală” a traumelor individuale și colective ale umanului din literatura noastră. Nadejda Ivanov dispune de pregătire filologică solidă pentru a acoperi această nișă în cercetarea literaturii. Într-o cronică la carte, publicată în *România literară*, Horia Vincențiu Patrașcu observa că „ceea ce este cu totul remarcabil în cartea Nadejdei Ivanov este că reușește să surprindă în personajele literare analizate o paradigmă de căutare a unității, de formare, de *orientare*, expresie clară a unui *reflex de agățare*”. Din această perspectivă, în *Dezrădăcinare*, relația Sașei Zare cu iubita ei Alice își găsește rezonanțele psihice în nevoia de *compensare*, printr-o iluzie de unitate cu alteritatea. Sașa, „greșita”, „vinovată” râvnește de la idealul ei feminin, Alice, un transfer de identitate fuzională. Ipoteza Nadejdei Ivanov este interesantă și provocatoare: „homosexualitatea, experiență reprezentată în cea de-a doua parte a romanului *Dezrădăcinare*, este rezultatul unor confluente și conflicte intrapsihice și interpersonale: rușinea de sine, angoasa față de băieți în care nu are încredere vs nevoia primordială de iubire și acceptare maternă, în chipul lui Alice” (p. 70). Putem fi sau nu de acord cu aceste observații, dar autoarea își probează judecățile cu argumente din psihanaliză, care sunt plauzibile și demne de atenție. Prin perspectiva hibridă pe care o propune, cartea Nadejdei Ivanov reprezintă o apariție editorială insolită și remarcabilă în exegeza noastră.

Limite și provocări, noul volum de critică literară al lui Constantin Ivanov, apărut la Editura Junimea, Iași, cu o prefață de Constantin Dram, confirmă faptul că studiul de doctorat, materializat într-o carte (*Răul. Interpretări literare*) n-a constituit

o limită pentru tânărul cercetător, care iată că, de la un timp, este interesat și de cronica de întâmplare. Fapt îmbucurător, întrucât cronica literară, care impune un răspuns prompt și asumat la noile apariții editoriale, este tot mai evitată în ultimii ani de cercetătorii autohtoni. Volumul lui Constantin Ivanov are preocupări dintre cele mai diverse: de la studii despre personaje canonice, cum ar fi Stan Pățitul, Dănilă Prepeleac, de Ion Creangă, la prezentări de cărți proaspete – *Sunt o progenitură dușmană*, de Nicolae Negru (2024) sau *Tradiții cu tabu*, de Tatiana Potîng (2023).

Constantin Ivanov pare mai puțin impresionat de ingineriile textualiste, pe care le și taxează cu iuțea lajunetei, desfășurând însă ample volute eseistice despre textele condiției umane, așa cum bine observă și Andrei Țurcanu pe coperta a patra. Proba suferinței, modul în care aceasta calibrează devenirea ființei umane constituie fișele de lectură și direcțiile interpretative ale autorului. Cartea care face reglajul subtil între limite și provocări este *Orașul promis*, de Valentina Șcerbani (care mi s-a părut și cea mai de finețe analiză în volum), punând în cumpene psiho-emoționale

încercările unei realități delirante (boala mamei, amenințarea morții, incertitudinea ubicuă) și trăirile la limita nebuniei. Acest roman oniric nu este nu doar despre pierdere și abandon, ci și despre depășirea limitelor, despre efectul compensatoriu al regăsirii onirice a *orașului promis de mama*, cugetă criticul și observația lui este justă. Mama, cu alte cuvinte, reprezintă „promisiunea unui alt loc”, decât cel sumbru, cangrenat de ploi al Toltrelor. Tot o probă umană de depășire a limitelor bolii și a suferinței este și *Prin nori de lapte și venin* (2020), de Nicoleta Negrescu. Frica în fața morții și calvarul spitalului oncologic constituie miezul acestui volum care aduce un elogiu vieții, capacității omului de-a transforma vulnerabilitatea în putere interioară. Cartea Nicoletei Negrescu mi-a amintit de un extraordinar jurnal al suferinței, *Scrisul, între vindecare și destin* (2014), al regretatei scriitoare Doina Postolachi, rămas pe nedrept în afara atenției critice.

M-am bucurat să regăsesc în analizele lui Constantin Ivanov și o altă carte dragă mie și necesară cititorului actual – *O progenitură dușmană*, de Nicolae Negru –, care face mărturia unui timp cumplit al dislocării românilor basarabeni și aruncării lor străinătatea rece și ostilă a Siberiei. Problemele de identitate națională și lingvistică alcătuiesc o hartă a supliciilor personajelor: frică, rușine, frustrare, neîncredere, stupoare. Constantin Ivanov surprinde, dincolo de drama personală, tabloul colectiv al societății sovietice, supuse unui teribil experiment al dezumanizării.

O „altă parabolă a supraviețuirii umanului într-o lume ajunsă în derivă” este romanul *Drumul*, de Cormac McCarthy. Foamea, frigul, pericolele care pândesc viața personajelor sunt contrabalansate de căutarea „țărmlui”, a speranței neclintite de salvare. Concluzia cronicarului rezzonează cu „vocale” romanului: „Acolo unde dezumanizarea a pus stăpânire, va apărea și forța necesară pentru ca umanul (binele) să se producă din nou”. Constantin

Ivanov este un critic cu o personalitate distinctă, bine definită. Între „efortul transgresării emoției prime a lecturii și a depășirii simplei plăceri a textului” (Andrei Țurcanu) se impune perspectiva lui onestă, fermă și curajoasă.

Textul narativ. Perspective intertextuale și postmoderne. Monografie sub îngrijirea academicianului Mihai Cimpoi (USM), de Sergiu Cogut, reprezintă o demonstrație a predilecției teoretice pe care o are autorul, care și-a susținut un doctorat în domeniul teoriei literare. Dialogismul bahtinian, valențele carnavalești, raportările cuvânt propriu-cuvânt străin, autor model-cititor model, intertext(ualitate) etc. sunt instrumentele lui predilecte de lucru pe textele literaturii române și universale. Ceea ce se sare imediat în ochi este

varietatea și bogăția lecturii, dar și forța pantagruelică a citărilor. Sergiu Cogut adună aluvionar surse de rezonanță internațională, autori care să contribuie la orchestrația demonstrației sale. În atenția lui Sergiu Cogut se află texte canonice, cum ar fi *Doctor Faust*, de Thomas Mann, considerat reprezentativ prin registrul carnavalesc al discursului. Raymond Federman, părintele conceptului de *surfiction*, este urmărit în modul în care experimentează în proza sa acest concept. Autorul este preocupat de tehnica bricolajului, jocurile livrești, aventura autoreferențialității la Mircea Horia Simionescu, de formulele metaromanului la Costache Olăreanu și de multe alte experimente livrești ale autorilor Școlii de la Târgoviște. Dosarul rescrierii postmoderne a basmelor, mai cu seamă a creației lui Ion Creangă, de către Stelian Țurlea, Florin Bican sau George Bălăiță, reprezintă un fabulos joc de măști, care merita să fie reamintit și despre care Sergiu Cogut scrie cu vădită pasiune. Contextele literare ale scrierilor lui Leon Donici și Constantin Stere, plasate în registrul semiotic al lui Umberto Eco, sunt relevate de autor cu o remarcabilă scrupulozitate. Studiul său este populat din plin cu nume și referințe la scriitori, teoreticieni, filozofi ai limbajului, pe care autorul îi pune numaidecât în dialog, în aceeași convenție a dialogismului postmodern în care își localizează scrisul.

Diferite prin conținut, stil și idei, toate aceste cărți conturează niște profiluri de cercetători ajunși la o vârstă (nu doar biologică) a confirmării academice și literare. Literatura română, dar și cercetarea academică – putem spune că sunt pe mâini bune!